

Melkcrisis vraagt

2015 en 2016 gaan de geschiedenis in als slechte melkjaren. Niet eerder was de sector met zo'n lange periode van lage melkprijzen geconfronteerd. De melkveehouderij in Vlaanderen ging net als in de rest van Europa door een diep dal. Nu de melkprijs weer redelijk is, likt de sector zijn wonden.

TEKST ANNELIES DEBERGH

‘De uitbetaalde melkprijs in de voorbije maand lag dertig procent hoger dan het jaar ervoor. Dertig procent: dat zegt iets over de afgelopen periode.’ Jan de Keyser, directeur agrarische divisie bij de bank BNP Paribas Fortis blikt terug op de afgelopen twee jaar, waarbij slechte melkprijzen de melkveehouderij in zijn greep hielden. ‘De volatiliteit van de markt liet zich ten volle gelden. Bizar, maar de melkveehouder bleek daar niet op voorbereid. En toch werd het woord “volatiliteit” al in 2015 volop in de mond genomen’, aldus De Keyser.

Veerkrachtige landbouwsector

De melkveehouderij, relatief lang gevrijwaard van de vrije markt, kreeg plots af te rekenen met langdurig lage prijzen. Het is volgens Wim Vranken, verantwoordelijke landbouwkredieten bij de bank Crelan, niet zozeer de dip dan wel de duur die de sector onderuit heeft gehaald. ‘De duurtijd heeft veel impact gehad op de ondernemers. Het eerste wat veehouders dan ook gedaan hebben, is investeringen on-hold zetten. Nu zien we stilaan weer interesse voor nieuwe investeringen ontstaan.’ Vranken omschrijft de land-

bouw als een traditioneel veerkrachtige sector. ‘De melkveehouderij is terug aan het herleven.’

Hoewel de signalen positief lijken, is de impact van de melkprijzdip in Vlaanderen groter dan bij eerdere marktschommelingen. Dat probeert Vranken logisch te verklaren. ‘Melkveehouders waren post-quotum aan het denken’, legt hij uit. ‘Meer vee in omloop, meer voer voorraad: voorbereiden op een grotere melkproductie kost ook bedrijfskapitaal. Bij een aantal kwam er nog een superheffing bovenop en dan geconfronteerd worden met een melkprijs die diep wegzakt en voor langere tijd naar beneden ging. De sector stond plots voor een enorme uitdaging.’

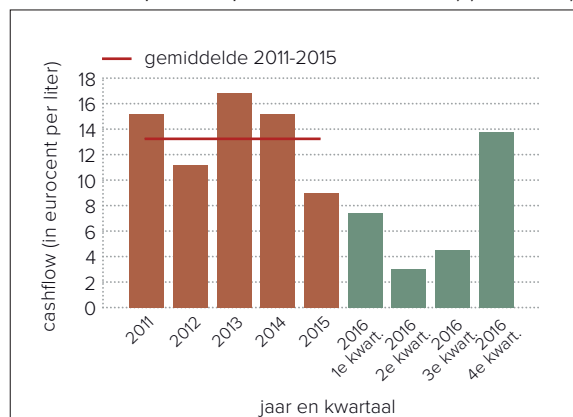
Met de aanhoudend lage melkprijzen nam de druk op het rendement stelselmatig toe. Jan de Keyser: ‘Ongeveer de helft van de melkveehouders had een negatieve kasstroom in 2015. Bij zeker drie kwart was dit met beperkte maatregelen op te lossen.’ In 2016 bleef die druk aanwezig. ‘De beschikbare middelen op de gespecialiseerde melkveebedrijven lagen in 2013 rond de 10 cent per liter en waren in 2015 licht negatief. Dat maakt op een miljoen liter melk een verschil van ongeveer 100.000 euro tussen die twee jaren.’

één jaar herstel

Naast de financiële inslag is er ook de menselijke kant van de crisis. 'Vroeger verdiende iedere melkveehouder zijn brood', begint Johan Achten van boekhouden advieskantoor Liba. 'De ene kon dat wel beter dan de andere, maar niemand had een tekort. De economische noodzaak om goed te boeren wordt steeds gro-

Figuur 1 – Cashflow in eurocent per liter (zonder kredietlasten, premies, pachten, mestafzetkost) (bron: KBC)

ter en dat zorgt ook weer voor prestatiedruk.' Daarbij komt de groei van de bedrijven. 'Als ze gegroeid zijn met bestaande arbeid, komen ook veel bedrijven in een situatie waarin ze hun werk nog moeilijk rondgezet krijgen. De combinatie van geldtekort, prestatiedruk en te veel werk zorgt ervoor dat er veel stress is op deze bedrijven. De romantiek is uit de sector.'

Die toenemende druk, zowel aan financiële als aan emotionele kant, is niet alleen een Vlaams probleem. Jan Leyten: 'De uitstaande schuld per liter ligt gemiddeld in Nederland een stuk hoger dan in Vlaanderen. In Vlaanderen wordt relatief voorzichtig gefinancierd. De grootste bedreiging hier is dat grond zo duur wordt dat het rendementsmatig niet meer klopt. Daar lopen toch wat bedrijven tegenaan.'

Slechte prijzen een tijdelijk probleem

Van een sectorprobleem is volgens geen van de agrarisch experts uit de bankenwereld sprake. Wim Vranken van Crelan noemt het voorbijge dal vooral een tijdelijk probleem. 'Het is voor ons als bank geen reden geweest om onze acceptatiepolitiek bij te sturen. We zijn onze klanten niet anders gaan benaderen.'

Liba-adviseur Johan Achten: 'De **economische noodzaak** om goed te boeren wordt groter'

De laagconjunctuur had wel effect op de houding en de geest van de ondernemers. 'Daar speelt een stuk perceptie', aldus Vranken. 'Als je de berichtgeving mocht geloven, zou de melkprijs veel eerder herstellen. Als die positieve voorspellingen niet uitkomen, dan raakt die bedrijfsleider het noorden kwijt. Dat werkt in op de emotie en de motivatie.'

Verschillen tussen bedrijven blijven groot

Met de stijgende melkprijzen in 2017 kwam er ook hoop op beterschap. Maar de lange periode van lage melkprijzen laat zijn sporen na. En dat merkt ook Johan Achten van Liba. 'De stemming tussen de bedrijven is erg wisselend. De kritieke opbrengstprijs en de melkprijs lopen – als je de afgelopen twee jaar samen neemt – voor het gemiddelde bedrijf met elkaar gelijk. Het gemiddelde bedrijf kon de melkprijsdip dus net aan.'

De grote verschillen tussen de bedrijven onderling maakt het volgens Jan Leyten, agrarisch expert bij KBC, moeilijk om over de voorbije periode grote uitspraken te doen. Hij spreekt van een put van drie tot vier cent per liter voor het gemiddelde bedrijf in 2016. 'Het vraagt een tijdlang goede melkprijzen om dat verlies weer te compenseren. Een gemiddeld bedrijf heeft een jaar de huidige melkprijs nodig om dat weer goed te maken.'

Er blijven bedrijven die aanzienlijk beter scoren en vijf cent per liter meer realiseren dan de gemiddelde operationele cashflow van zo'n acht cent per liter melk, zegt Leyten. 'De betere bedrijven slaagden erin om net door de crisis heen te spartelen en hebben niet ingeteerd op eigen vermogen. De verschillen zijn vooral te danken aan de variabele kosten van management, van het beter benutten van de productiefactoren, van goed boeren.'

15.000 tot 20.000 kg melk per hectare

Ook Jan de Keyser van Fortis wijst op grote variatie en noemt zo de groep gespecialiseerde melkveebedrijven – bovengemiddeld

Beeldvorming te veel op basis van sterke bedrijven

2017 schept met betere melkprijzen nieuw perspectief. Riccy Focke, directeur bij de hulporganisatie Boeren op een Kruispunt, merkt dat de druk op de bedrijven toch groot blijft. Focke begeleidde de afgelopen tien jaar 443 melkveebedrijven, van diverse grootte. 'Met het bedrijf in de problemen komen kan iedereen overkomen. De onvoorspelbaarheid is het ergste waar een ondernemer mee af te rekenen krijgt, of het nu reglementering is, zoals de fosfaatregels in Nederland, of financieel, technisch of persoonlijk is. Dat maakt het ook moeilijk om voorspellingen te doen.'

Ook al stijgt de melkprijs naar een werkbaar niveau, voor heel veel bedrijven is het einde van de tunnel nog niet in zicht, stelt hij. 'Een aantal bedrijven gaat door, soms tegen beter weten in.' De beeldvorming in de landbouw gebeurt volgens Focke te veel op basis van de sterke bedrijven. De afname van het aantal bedrijven – Vlaanderen telt ongeveer 1400 melkveebedrijven van meer dan 500.000 liter – geeft een ander signaal. 'Als het lukt om het bedrijf rond te zetten bij tachtig procent van de boeren, dan is de conclusie dat ons productiesysteem in de landbouw werkt. Dan

ziet niemand het belang om te veranderen. De vraag is vooral: hoeveel boeren moeten er in de problemen zitten om het te zien als een sectorprobleem?'

Hij stelt vast dat de druk op ondernemers onvoldoende goed wordt ingeschat, wellicht omdat te weinig cijfers worden bijgehouden. Slechts 26 procent van de adviesvragers bij Boeren op en Kruispunt beschikt over bedrijfseconomische boekhouding. 'Als je alleen op de dertig procent bedrijven met een boekhouding sectoranalyses gaat uitvoeren, krijg je nooit alles wat speelt in de sector in beeld.'

Tachtig uur per week werken voor 1000 euro per maand

Naar aanleiding van Feed the Future onderzocht Fedagrim, de Belgische federatie van de toeleveringssector in de land- en tuinbouw, de uitdagingen voor de sector aan de hand van een grootschalige enquête onder boeren en tuinders. 'We wilden weten waar de boeren van wakker liggen. Er is toch een zekere bezorgdheid. De sector staat onder druk en dat brengt voor de hele toeleveringssector, het ABC of Agro-Business-Complex, toch wel een aantal vragen met zich mee', zegt Michel Christiaens, secretaris-generaal bij Fedagrim.

De onzekerheid over de marktprijzen van producten alsook de hoge eisen vanuit de overheid ervaren boeren volgens de enquêteresultaten als belangrijke problemen. Een totaal van 71 procent van de bevroegde boeren gaf aan minder dan 1500 euro netto per maand over te houden, 40 procent zelfs minder dan 1000 euro per maand. Samen 65 procent van de ondervraagden gaf aan daarbij meer dan 60 uur per week te werken,

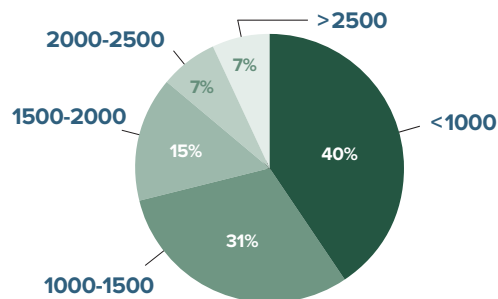
23 procent zelfs meer dan 80 uur netto per week.

Fedagrim ging na afloop van de enquête aan de slag. 'De resultaten zijn toch wel confronterend', aldus Christiaens. 'We willen onder meer bekijken hoe de markt zich verhoudt ten aanzien van deze signalen. De markt kan bijvoorbeeld wel kleiner worden, maar de resterende bedrijven kunnen wel actiever

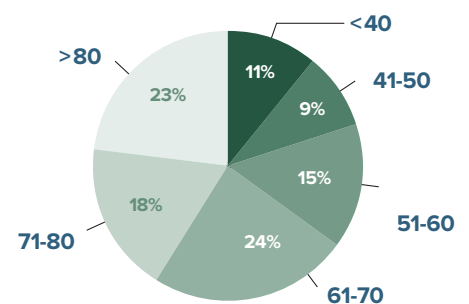
worden in de markt. De indruk vanuit de markt kan ook totaal vertekend zijn, er kan bijvoorbeeld nog een groep boeren investeren, terwijl de sector in zijn geheel het veel minder goed doet.'

In elk geval bekijkt Fedagrim een aantal richtingen en wil deze eind dit jaar naar buiten brengen. 'Mogelijk volgt dan ook een aantal voorstellen richting de overheid.'

LANDBOUWINKOMEN (in euro per maand)

ARBEID IN LANBOUW (in uren per week)

qua omvang – die in de laatste vijf jaar een nieuw project hebben opgezet. 'Tussen de kwart beste en de kwart laagste bedrijven in voersaldo zie ik verschillen van 2,5 euro per koe per dag. Op jaarbasis met honderd koeien kom je dan in de buurt van 100.000 euro verschil tussen bedrijven die aan de buitenkant hetzelfde lijken.'

De Keyser ziet een sterke relatie met de intensiteit. 'Ik zie een kantelpunt op het moment dat bedrijven niet meer zelfvoorzienend zijn in ruwvoer en in mestafzet. Het hoogste saldo wordt gerealiseerd bij een intensiteit die ligt tussen 15.000 en 20.000 kilo melk per hectare.' Duikt meteen de vraag op of er dan niet te veel is geïnvesteerd in groei de afgelopen jaren? 'Doordat er veel aandacht ging naar het nieuwe speelveld zonder quotum, raakte de aandacht voor het rendement van groei soms wat ondergesneeuwd. Groei in omvang draagt lang niet altijd bij aan het rendement. Soms gaat groei zelfs ten koste van het rendement. De groep van intensieve bedrijven met meer dan 20 ton melk per hectare zijn hiervoor het meest gevoelig.'

2015 en 2016 zien als leerjaren

Voor probleembedrijven zocht de bank KBC oplossingen aan de hand van uitstel van aflossingen of door extra kapitaalbreng aan de hand van kortetermijnkredieten. 'Er zijn niet heel veel bedrijven op de rand van het faillissement gekomen', stelt Jan Leyten vast. 'Wel zijn een tiental bedrijven op intensief beheer geplaatst. Vaak zijn dat bedrijven die al bij een eerdere melk-prijs crisis in beeld zijn gekomen.' Het lage aantal faillissementen in de sector komt daarbij ter sprake. 'Maar er is wel veel ingeteerd op het eigen vermogen.'

Gezien de verliezen die nog moeten worden ingelopen, is nog amper sprake van wapenen tegen een volgende crisis. Toch blijft een mentaliteit van bufferopbouw aan de orde volgens KBC-landbouweconoom Jan Leyten. 'Melkveehouders moeten oppassen dat ze in goede tijden niet alleen gaan investeren, maar ook

een buffer aanleggen.' Hoe groot die buffer moet zijn, is moeilijk te zeggen, vindt Leyten. Hij wijst op opbrengstverschillen tussen bedrijven die oplopen tot tien cent per liter melk en de variatie die dat ook aan bufferzijde teweegbrengt. 'Goede bedrijven hebben minder buffer nodig, zwakkere bedrijven hebben juist meer buffer nodig.'

Volgens Wim Vranken heeft de melkprijsdip van de afgelopen twee jaar ook een positieve kant. 'De technische sprongen die bedrijven geboekt hebben, zijn enorm. De voerefficiëntie ging er sterk op vooruit, de dagproductie werd veel strikter bijgestuurd. Het management stond ineens op een hoog niveau.'

Vranken noemt 2015 en 2016 echte leerjaren. 'Bedrijven hebben leren werken met effectieve kasplanning en hebben ook echt op maandbasis geleerd bedrijfsuitgaven en -inkomsten in te schatten. Er is enorm veel sector kennis opgebouwd, het ondernemerschap in de melkveehouderij is enorm snel toegenomen. Bij een volgende laagconjunctuur zullen bedrijven beter gewapend zijn om met de lage melkprijs om te gaan.'

Samenvatting

- De melkprijs van maart lag dertig procent hoger dan de melkprijs in het afgelopen jaar.
- Betere bedrijven hebben tot vijf cent meer dan de gemiddelde operationele cashflow.
- Hoogste saldo wordt gerealiseerd bij een intensiteit van 15.000 tot 20.000 kg melk per hectare.
- In 2016 hebben de bedrijven veel sector kennis opgebouwd en is het ondernemerschap snel toegenomen.